

Zlatna bula i fortifikacija Gradeca

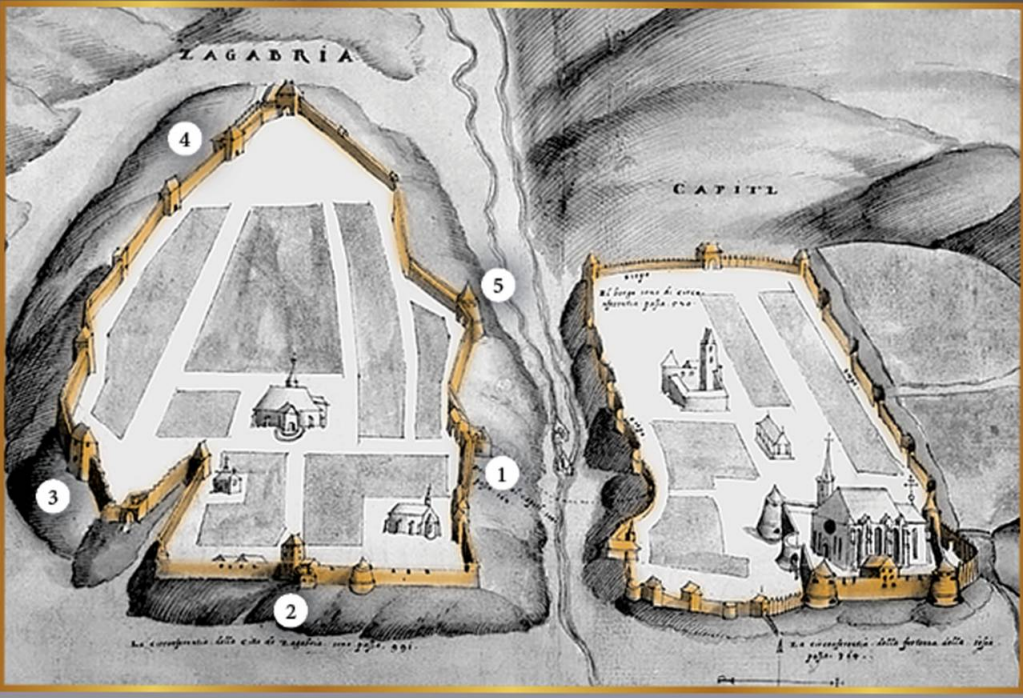

Godine 1241. Tatari su provalili u Hrvatsko-Ugarsko Kraljevstvo te su opustošili i srednjovjekovni Kaptol i Gradec. Bježeći pred Tatarima hrvatsko-ugarski kralj Bela IV. sklonio se u Gradecu. Iz zahvalnosti kralj je 16. studenoga 1242. izdao dokument – Zlatnu bulu, kojim je Gradec dobio status slobodnog kraljevskog grada. Tom poveljom navedene su obveze građana prema kralju. Među obvezama bila je i izgradnja gradskih zidina, između ostalog, i u sklopu izgradnje sustava utvrđenih gradova Kraljevstva. Završena je 1266. O tome kako su zidine točno izgledale u 13. stoljeću nemamo podataka iz izvorima. Pretpostavlja se da su okruživale čitav grad, a u sklopu zidina bilo je više kula te manjih i većih vrata. Jedna od vrata su i Kamenita koja se prvi put u povijesnim izvorima spominju 1375. godine.

Gradska vrata

Iz zapisnika sjednice Gradske skupštine 1429. vidljivo je da su postojala petora gradska vrata: Mesarska (kasnije Mesnička) na zapadu, Nova (kasnije Opatička) na sjeveru, Poljska (kasnije Dverce) na jugu, te Kamena (Kamenita) vrata i tzv. Surovo dverce na istoku. Od svih navedenih sačuvana su samo Kamenita vrata čiji je današnji izgled nastajao tijekom prošlih stoljeća. Iz dokumenta pohranjenog u Državnom arhivu u Zagrebu iščitava se obveza odabranih građana Gradeca o zaključavanju, odnosno otključavanju gradskih vrata.

- 1 - KAMENITA VRATA
- 2 - POLJSKA VRATASCA (DVERCE)
- 3 - MESNIČKA VRATA
- 4 - NOVA VRATA
- 5 - SUROVE DVERCE

Najstariji prikaz

Najstariji prikaz Kamenitih vrata vidljiv je na pet planova Nikole Angelinija nastalih sredinom 16. stoljeća koji se danas čuvaju u Dresdenu, Karlsruheu i Beču. Dva plana koja se čuvaju u Beču detaljnije prikazuju gradske zidine u sklopu kojih su prikazana i nenatkrivena Kamenita vrata.

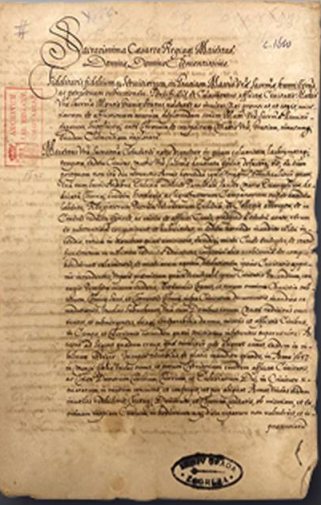
HR-DAZG-895 Zbirka fotografija Kamenita vrata, br. 995

Novovjekovne okolnosti i obnova (Osmanlije)

U 16. stoljeću, uz veliki potres 1502., prijetila je opasnost od Turaka Osmanlija. Gradske zidine bile su zapuštene i u lošem stanju te je uz kraljevu pomoć počela njihova obnova. Obnova je povjerena Talijanima čiji su inženjeri prednjačili u gradnji prilagođenoj novim vojnim tehnikama i potrebama. Pojedina se vrata ruše i zamjenjuju novima, a starijim pravokutnim kulama dodaju se nove polukružne kule. Uz to, Kamenita su vrata dobila most, stube i krov.

Item, primo ad portam lapideam debent servare clavem cives incipiendo in domo Andree judicis, dicti de Zwinaria, et usque in domum liberorum Thome vicarii, et ad ipsos pertinentes sunt insule: octava, nona et prima.

Također, građani su dužni čuvati ključ od kamenih vrata, počevši od kuće suca Andrije de Zwinarie sve do kuće djece namjesnika Tome, te od kuća koje se odnose samo na najam: osma, deveta i prva.

HR-DAZG-1 Pregledništvo slobodnog kraljevskog grada Zagreba, 1.2. Novovjekovne isprave, 1660. godina, rbr. 612
Gradski sudac, senatori i zajednica građana Zagrebačkog Gradeca obraćaju se molbom kralju da se stanovnike i građane oslobodi od plaćanja poreza, namire duga od 200 forinri jer su se gradu dogodile velike nevolje (požari, kuga, sveopća neimaština, jaka tuča, izljevanje rijeke Savel). Ovoj molbi svoji preponuku dao je i sam zagrebački biskup Petar Petretić.

Veliki požar 1731.

Kaptol i Gradec poharalo je više požara tijekom 17. i 18. stoljeća. Jedan od najvećih požara dogodio se 31. svibnja 1731. Požar je izbio u sjemeništu sv. Josipa i proširio se na Opatičku, Jezuitsku i Kamenitu ulicu, zahvativši tako i Kamenita vrata na kojima su izgorjeli svi drveni dijelovi te stan smješten iznad njih. Gotovo netaknuta u požaru ostala je slika Majke Božje. Taj događaj odmah se smatrao čudom. Suvremena ispitivanja dokazala su da je slika bila zahvaćena vatrom, ali nije izgorila. Jedinu opis požara u djelu *Annuae* donosi nam suvremenik, kanonik zagrebačkog biskupa, povjesničar i pravnik Baltazar Adam Krčelić, koji je u vrijeme požara bio šesnaestogodišnji mladić i polaznik Crne škole (sjemeništa na Kaptolu).

...(Požar) 31. svibnja 1731. uništio je velik dio Gornjega grada i Kaptola; u Gornjem gradu sjemenište sv. Josipa, a na Kaptolu franjevački samostan s tornjem i crkvenim krovom tako da su se rastalila zvona, te više drugih kuća. Kod toga se požara dogodio spomena vrijedan događaj: posred plamena ostala je neoštećena slika Blažene Djevice Marije koja se sada, zaslugom pobožne udovice nekog Modlara, štuje pod svodom gradskih vrata. Posred plamena, čak i pepela, pošto joj je potpuno izgorio okvir, nađena je čitava i neoštećena te je trećega dana izvučena iz pepela.

Marija Jurić Zagorka u svom ljubavno – povijesnom romanu *Kći Lotrščaka* daje opis požara 1731.

Drugi dan probudi se Grič na svom garištu. Sve je izgorjelo u okruhu kraj Dverca, sve do Kamenitih vrata. U staroj kuli pod buzdovanom sakrili su ljudi svoju imovinu. I s knežije odnijeli Gričani sve što se dalo. Ali i to je izgorjelo. Sve što su spremili ondje pretvorilo se u prah i pepeo. A Manduša šuti i gleda, misli su joj u općinskoj kući gdje čami Divljan. Nesretna žena prekapa garište i traži svoje izgorjelo blago, kad najednom spazi nešto svijetlo kao zlato. Čudno joj je, klekne i dublje zakopa u pepeo, trgne se i vrisne. Na garištu, u pepelu, gdje je sve izgorjelo što je tamo bilo, leži njezina Bogorodica čitava, samo okrajak malo taknut plamenom. "Zar je moguće?" krikne Manduša i zovne Iglicu. "Gledaj, Bogorodica je čitava, o Bože" i pade na koljena, a suze joj cure niz lice i sama ne zna zašto. „Bogorodica je čitava“ snebivao se Iglica i zove ljude ispod kule. Svi nagnu gore i sklapaju ruke od čuda i preneraženo šapću: „Bogorodica je ostala netaknuta.“ Zamalo sva svjetina nagrne gore, hvata sliku, križa se, divi i ne vjeruje svojim očima. Sve što je bilo pod Kamenitim vratima izgori, sve proguta plamen, ali kad je oganj dopro do lika matere kristove, ugasnu... I ljudi se križaju i šapću: „O sveta, o čudotvorna Majko...”